

بسیار محترم

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

قدرت بر تعهد و نقش آن در اجرای مهریه

استاد راهنما:

دکتر خسرو نشان

استاد مشاور:

دکتر محمد حسین گنجی

نگارش:

سمیه کُرد

بهمن ۱۳۹۲

تقدیم:

به پدر و مادر مهربانم که با تمام وجود در همه مراحل

زندگی یار و یاور و همراهم بوده اند و

هم در تدوین این پایان نامه یاری کردند

و همچنین، همسر فداکارم

تشکر:

از تمامی اعضای خانواده که صمیمانه در این راه یاریم کردند
از اساتید محترم گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی خصوصاً استاد
راهنمایم جناب آقای دکتر خسرو نشان و استاد مشاورم جناب
آقای دکتر محمد حسین کنجی که یاریم نمودند کمال تشکر و قدردانی
دارم.

نام خانوادگی : کرد	نام: سمیه	شماره دانشجویی : ۹۰۱۶۰۰۷
عنوان پایان نامه : قدرت بر تعهد و نقش آن در اجرای مهریه		
استاد راهنما: دکتر خسرو نشان		
استاد مشاور: دکتر محمدحسین گنجی		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: فقه و مبانی حقوق
دانشگاه: شهید چمران اهواز	دانشکده: الهیات و معارف اسلامی	گروه: فقه و مبانی حقوق
تاریخ فارغ التحصیلی: ۱۳۹۲/۱۱/۳۰		تعداد صفحه: ۱۲۵
کلید واژه‌ها: قدرت بر تعهد، مهر المثل، مهر المسمی، حق حبس، تقویم مهریه، تعریف پول		
<p>چکیده</p> <p>با توجه به تحلیل حقوقی جدیدی که به شرط قدرت بر اجرای تعهد به عنوان وصف مورد تعهد می نگرد نه وصف شخص متعهد، می توان گفت که تعهد مربوط به پرداخت مهریه های کلان به علت عدم قدرت بر اجرای آن توسط متعهد، اگرچه واجد ایرداتی است اما نمی تواند باطل تلقی شود. قانون و شرع حداقل و حداکثری برای میزان مهر قائل نیستند؛ بلکه آن را منوط به تراضی طرفین کرده اند. فقهاء و حقوق دانان پیرامون موضع تقویم مهریه رویه واحدی را اتخاذ نکرده اند. عده ای معتقدند اسکناس دارای ارزش ذاتی و به شوهر امانی است بنابراین مبلغ تعیین شده را در عقد نکاح ملاک می دانند. در مقابل عده ای اسکناس را فاقد ارزش ذاتی و دارای ارزش اعتباری که همان قدرت خرید است، می دانند و در نتیجه حکم به لزوم تقویم مهریه به نرخ روز می کنند. و با توجه به ماهیت پول (اسکناس) که از آن به قدرت خرید تعبیر می شود و با عنایت به عملکرد و چپستی پول در حال حاضر جبران کاهش ارزش پول - چه در خصوص مهر در عقد نکاح و یا هر گونه دیون پولی - مشروعیت دارد.</p>		

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات	
۱	مقدمه
۲	بیان مسئله
۲	پرسشهای تحقیق
۳	اهداف تحقیق
۳	شرح روش اجرای تحقیق
۴	پیشینه تحقیق
۵	فصل اول کلیات
۶	تعریف و مفهوم تعهد
۷	تعهد به عام
۸	تعهد به معنای خاص
۸	تعریف عهد
۱۰	تعریف عقد
۱۲	تحول تاریخی تعهد
۱۳	مفهوم قدرت
۱۴	مفهوم اجرای تعهد
فصل دوم: مشخصات شرط قدرت بر اجرای تعهد	
۱۵	مشخصات شرط قدرت بر اجرای تعهد

- مشخصات شرط قدرت بر اجرای تعهد..... ۱۶
- ۱- قدرت بر اجرای تعهد به عنوان وصف انسان..... ۱۶
- ۲- قدرت بر اجرای تعهد به عنوان وصف مورد تعهد..... ۲۱
- ۳- مفهوم عرفی و نوعی قدرت بر اجرای تعهد..... ۲۵
- ۴- قدرت بر اجرای تعهد شرط صحت عقد است و نه رکن عقد..... ۲۶
- ۵- قدرت بر اجرای تعهد مفهومی مطلق است نه نسبی..... ۲۷
- ۶- قدرت بر اجرای تعهد شرط صحت عقد به عنوان یک قاعده عمومی و فقهی..... ۲۸
- ۷- قدرت بر اجرای تعهد از شرایط متعلق مورد تعهد..... ۲۹
- تاثیر بارز عدم قدرت بر اجرای تعهد و توجیه آن..... ۳۱
- بطلان قرارداد..... ۳۲
- توجیه بطلان..... ۳۲
- ۱- غیر عقلایی و سفهی بودن معامله و عدم اهلیت و فقدان قصد و رضا..... ۳۲
- ۲- اختلال در ساختمان معاوضه..... ۳۳
- ۳- غرری بودن عقد..... ۳۴
- وضعیت تعهد نسبت به مهرهای کلان..... ۳۶
- بطلان عقد مهر..... ۳۷
- معیار جایگزینی مهرالمسمی در صورت بطلان..... ۴۰
- تعارض مهرهای کلان با مهر السنه..... ۴۲

فصل سوم: احکام و شرایط مهر و مقدار آن

- ۴۵ ..... احکام و شرایط مهر و مقدار آن
- ۴۶ ..... مقدار مهر
- ۴۶ ..... اقسام مهر
- ۴۷ ..... تعریف مهر المسمی
- ۵۰ ..... شرایط مهر المسمی
- ۵۱ ..... تعریف المهر المثل و معیار تعیین آن
- ۵۳ ..... معیار ونحوه تعیین مهر المثل
- ۵۴ ..... تعریف المهر السنه و مقدار آن
- ۵۵ ..... مهر المتعه
- ۵۵ ..... ملاک در تعیین مقدار مهرا المتعه
- ۵۶ ..... مقایسه مهر المثل و مهر المتعه
- ۵۶ ..... تفویض مهر
- ۵۷ ..... زمانی که زوجه به عنوان داور تعیین می شود
- ۵۹ ..... شخص ثالث به عنوان داور تعیین می شود
- ۶۱ ..... حق خودداری زوج از تمکین در نکاح مفوضه
- ۶۲ ..... مالکیت بر مهر عوامل سقوط واستقرار آن
- ۶۲ ..... مالکیت زن بر مهر
- ۶۳ ..... عدم اعتبار قبض در تملک

۶۴	..... مهر فقط برای زن است
۶۴	..... استحباب بخشیدن مهر
۶۵	..... عوامل استقرار مهر وسقوط مهر در نکاح دائم
۶۵	..... استقرار مهر در صورت نزدیکی
۶۶	..... ۱- خلوت زوجین
۶۷	..... ۲- فوت یکی از زوجین
۶۷	..... ۳- استقرار در صورت ارتدادزوجین
۶۸	..... عوامل سقوط مهر در نکاح دائم
۶۸	..... مالکیت زن نسبت به مهر واستقرار در نکاح منقطع
۶۹	..... حق حبس
۶۹	..... تعریف وماهیت حق حبس
۷۰	..... سخنی درباره حق حبس شوهر
۷۱	..... حق حبس در زمان عجز از پرداخت مهریه
۷۳	..... حق حبس در صورت بطلان عقد مهر
۷۴	..... امکان تحدید مهریه

فصل چهارم: تقویم مهریه به نرخ روز

۷۷	..... مفهوم تقویم مهریه
۷۷	..... مشروعیت تقویم مهریه
۸۰	..... نظرات فقهاء و حقوق دانان در تقویم مهریه

بی تأثیری کاهش ارزش پول در تقویم.....	۸۰
اقوال مراجع	۸۰
لزوم مصالحه.....	۸۳
جواز تقویم مهریه.....	۸۴
نظر مراجع	۸۴
دلایل فقهاء و حقوق دانان در تقویم مهریه	۸۶
دلایل مخالفین.....	۸۷
دلایل موافقین	۸۸
تعریف پول	۸۹
تعریف براساس مصادیق پول.....	۸۹
تعریف براساس ماهیت پول.....	۹۰
تاریخچه پول.....	۹۱
چیستی و ماهیت پول.....	۹۳
شرایط تقویم مهریه.....	۹۵
ماده ۵۲۲ آئین دادرسی مدنی ۷۹.....	۹۷
انتقاد وارده بر قانون و آئین نامه	۱۰۵
۱- انتقاد بر قانون.....	۱۰۵
الف- عدم امکان عطف به ماسبق شدن.....	۱۰۵
ب- نامشخص بودن مبلغ مهریه.....	۱۰۸

- ج - عدم حمایت از زنان از نظر اقتصادی ۱۰۹
- ۲-انتقاد بر آئین نامه ۱۱۱
- ۳-ضمانت اجرائیه وصول مهریه ۱۱۲
- الف-حق حبس ۱۱۲
- ب- اقدام از طریق صدور اجرائیه توسط دایره ی ثبت ۱۱۳
- ج - مراجعه به دادگاه خانواده و تقدیم دادخواست وصول مهریه ۱۱۴
- نتیجه گیری ۱۱۶
- منابع و مأخذ ۱۱۸
- فارسی ۱۱۹
- عربی ۱۲۱
- مقالات ۱۲۳
- نرم افزارها ۱۲۴

مقدمه

از دیرباز حقوق خانواده دارای دو ویژگی متقابل بوده است. از یک طرف خانواده به عنوان اولین کانون همکاری و همیاری متقابل، زندگی جمعی و تعاون، بر مبنای مهر و محبت و نیازهای متقابل بوده و عاطفه و گذشت، حاکم بر تشکیلات خانواده قلمداد شده، از سوی دیگر، این تعاون و همیاری، بنا به عللی به هم می خورد و مسوؤلان نظام اجتماعی و قانونگذاران مجبور به مداخله می شوند.

پرواضح است که از میان مسایل و موضوعات پر شمار این نهاد «مساله مهر»، به عنوان یکی از مسایل «روابط مالی زوجین»، مهمترین موضوعی است که همیشه ضمن بیان عقد نکاح متبادر به ذهن است. مضافاً این که در برزخ اختلافات خانوادگی، اولین موضوعیکه زن به رخ مرد می کشد، مساله مهر و مطالبه آن است.

تأسیس حقوقی مهر دارای سابقه ی تاریخی طولانی در حقوق اسلام می و دیگر شرایع و ملل است. این تأسیس در عقد ازدواج، موجبات جلب نظر و موافقت روحی طرف مقابل را برآورده می کند. سوابق تاریخی حقوق اسلامی نشان می دهد که مهر به عنوان عوض یا یک وجه مالی در عقد ازدواج مطرح نبوده است، بلکه نظر دین اسلام به عنوان یک دین کامل این بوده که با قراردادن موضوع مهر در عقد نکاح، به رابطه ای ایجاد می بین زوجین ابعاد عمیق تری ببخشد.

بعضی معتقدند که باید «بنیاد مهر» را به عنوان جنبه تضمینی یا جنبه مالی عقد ازدواج مورد ملاحظه قرارداد این نکته هم مورد توجه بسیاری از فقهاء و حقوقدانان قرار گرفته است که تغییر ماهیت مهر از حالت هدیه به سمت جزئی از قرارداد ازدواج، یک عیب اساسی در ماهیت اخلاقی

و مذهبی مهر ایجاد می کند و جامعه را به سمت اقتصادی شدن ازدواج، در وجه معامله گیری در ازدواج سوق می دهد و این اولین تالی فاسد- تبعات سوء برای عقد نکاح است

بیان مساله

پرداخت هدیه به زن از سوی مرد در هنگام ازدواج، از دیرباز تا کنون مقدس و از سنت‌های رایج در میان مردم جوامع گوناگون بوده است. شارع در جهت حفظ حقوق و پاسداری از کرامت زن، این سنت را مورد تأیید قرار داده، امضاء نموده و آن را از حقوق زوجه قرار داده است که در فقه اسلامی از آن به حق مهریه‌ی زوجه تعبیر شده است. بنابراین، یکی از احکام نکاح در اسلام، ثابت بودن حق مهریه برای زوجه است. به گونه‌ای که حتی اگر در هنگام عقد مهریه‌ای برای زن تعیین نشود، به عنوان جایگزین، مهر المثل برای او ثابت خواهد بود. پرداخت مهریه از سوی زوج به وقوع نکاح واجب است که باید عندالمطالبه‌ی زوجه آن را پرداخت کند. در زمان کنونی این سنت پسندیده‌ی اسلامی در عرف جامعه‌ی ایران در معرض افراط جدی قرار گرفته؛ به گونه‌ای که عموماً در هنگام عقد نکاح مهریه‌های گزافی مورد طرفین اولیاء عقد قرار می گیرد این امر موجب بروز مشکلاتی در نظام حقوق خانواده و پیامدهای اجتماعی آن شده است که وظیفه‌ی فقهاء، حقوقدانان و سیاست‌گزاران است که در باره‌ی آن به شیوه‌ای علمی به بحث، تحقیق و برنامه‌ریزی مناسب بپردازند.

پرسشهای تحقیق

۱- با فرض این که طرفین در تعیین میزان مهریه از آزادی عمل برخوردار باشند، با توجه به این که در بسیاری از موارد مهریه به قدری گزاف است که زوج از عهده‌ی تأمین آن بر نمی آید

پذیرش چنین تعهدی چه از سوی زوج، و چه از سوی زوجه با علم امکان یا پیش‌بینی عدم وقوع

آن جایز است یا خیر. در صورتی که جایز نباشد، جایگزین آن مهریه چه خواهد بود؟

۲- میزان مهریه در اسلام چه مقدار است؟

۳- آیا تقویم مهریه همان ربا است یا مستلزم ربا است؟

اهداف تحقیق

دسترسی به نتیجه‌ای راه‌گشا در زمینه‌ی پاسخ به این‌که آیا تعیین مهریه به اندازه‌ای بیش از توان پرداخت در فقه اسلامی و حقوق ایران جایز است یا خیر و این‌که آیا شارع برای مهریه حدّ خاصی را تعیین کرده است یا نه. در صورتی که حد خاصی تعیین شده باشد آن حد چه مقدار است. اگر شارع حدّ خاصی برای آن تعیین نکرده باشد، آیا تعهد به آن چه انجام آن برای زوج مقدور نیست، و از عهده‌ی آن برنمی‌آید و هیچ‌امیدی هم به تحقق آن نمی‌رود و نیز پذیرش آن از سوی زوجه چه با علم و اطلاع و چه بدون آگاهی از این‌که زوج از عهده‌ی آن برنمی‌آید چه حکمی دارد. آگاهی زوجه از عدم امکان زوج به عمل به تعهد چه احکام و آثاری را در پی خواهد داشت و آیا رافع مسئولیت زوج در انجام تعهد و تبدیل آن به تعهدی جایگزین می‌شود یا این‌که زوج باید تمام تلاش خود را در جهت انجام تعهد و تحقق حداکثری آن بردارد.

- شرح روش اجرای تحقیق

تحلیلی و توصیفی با روش گردآوری مطالب از کتب، مقالات، نرم افزارها

- پیشینه موضوع در ایران و جهان با ذکر منابع معتبر:

همان گونه که گفته شد ثبوت حق مهریه از احکام امضایی شریعت اسلامی است و از ابداعات شارع اسلام نیست به همین دلیل در عرف بسیاری از مردم در طول تاریخ تا کنون مورد بررسی و بحث حقوقی بوده است. فقهای مسلمان نیز به دلیل اهمّیت موضوع از همان زمان پیدایش فقه تا امروزه که مباحث فقه گستردگی بسیاری یافته است در باره‌ی احکام آن بحث فراوان کرده‌اند و در ضمن مباحث قواعد فقه به قواعدی اشاره کرده‌اند که در این موضوع کاربرد دارد. حقوق دانان برجسته‌ی کشور نیز از زمان پایه‌گذاری حقوق مدنی و گسترش علم حقوق در دانشگاه‌ها و نهادهای حقوقی در این باره به امعان نظر و بحث پرداخته‌اند که برای بررسی دیدگاه‌های آنان و رهیافت به پاسخی در خور و شایسته و رسیدن به اهداف تحقیق می‌توان با مقایسه‌ی آراء آنان از آثار ارزشمندشان بهره‌ی فراوان برد.

برخی از این منابع از این قرار است: مسالک الافهام - الشرائع السلام محقق حلی، السرائر ابن ادریس. الروضه البهیه فی شرح لمعه دمشقیه حقوق خانواده ناصر کاتوزیان و حقوق خانواده امامی و صفایی.

فصل اول

کلیات

تعریف و مفهوم تعهد

تعهد در لغت

تعهد در لغت، مصدر باب تفعّل از ریشه (عهد) به معنای تازه کردن پیمان، شرط یا عهده را پذیرفتن و به عهده گرفتن و التزام است.^۱

تعهد در اصطلاح حقوقی: حقوقدانان برای تعهد دو تعریف ارائه داده اند که عبارتند از:

الف- تعهد رابطه‌ای است قانونی (یا شخصی) میان دو شخص که به موجب آن ذمه یکی به سود دیگر مشغول می شود.^۲

ب- در تعریف دوم، تعهد یک لغت عربی است از ریشه عهد و به معنای بستن و الزام است.

و در نتیجه دو تعریف مذکور معنای تعهد در اصطلاح حقوق دانان چنین می شود: تعهد، عبارت است از یک رابطه حقوقی که به موجب آن شخص یا اشخاص معین، نظریه اقتضای عقد، یا شبه عقد، یا جرم، یا شبه جرم، و یا به حکم قانون، ملزم به دادن چیزی، یا مکلف به انجام فعل، یا ترک فعل معین به نفع شخص یا اشخاص معین می شوند.

در فقه به جای اصطلاح تعهد غالباً لفظ (شرط) به کار رفته است، خواه شرط ضمن عقد باشد که آن را (شرط ضمن عقد) گویند. خواه ضمن عقد نباشد که آن را بر حسب اختلاف موارد (شرط بنائی یا شرط ابتدائی) گفته اند. و نیز لفظ التزام

۱- محمد جعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و سوم ۱۳۹۰، تهران: کتابخانه گنج دانش، ص ۱۶۶

۲- جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، ص ۱۶۶

را به معنای (تعهدی که بدون قرارداد حاصل می‌شود) به کاربرده‌اند. امری را که موجب تعهد می‌شود، منشأ تعهد می‌گویند، مثل عقد بیع که به موجب آن بایع باید مبیع را به تصرف مشتری بدهد، و مشتری ثمن را به بایع پرداخت کند. (مواد ۳۳۸ و ۳۶۲ ق.م.ایران) ولی گاهی مدیون، بدون اراده خود، یعنی بدون اینکه قراردادی بین او و متعهدله واقع شده باشد ملتزم به امری می‌شود (مواد ۳۰۱ و ۳۰۶ ق.م.ایران) که در این حالت به جای اصطلاح تعهد واژه التزام به کاربرده می‌شود.^۱

تعهد از نظر حقوقی دارای دو مفهوم عام و خاص است. نویسندگان حقوقی به دو گونه تعریف در این خصوص پرداخته‌اند. در مرحله اول هر گونه مسئولیتی را تعهد تلقی کرده و در مرحله ی بعد مسئولیت های ناشی از وقایع اعمال حقوقی را تعهد نامیده‌اند. به همین ترتیب ما تعهد را دو شکل عام و خاص آن مورد بررسی قرار می‌دهیم.

تعهد به معنای عام

تعهد به معنای عام عبارت است: از هر چه قانون یا اخلاق به انسان دستور می‌دهد که آن را انجام دهد هر چند که در برابر خود یا افراد معین باشد. در این تعریف عام هر گونه مسئولیت تعهد شناخته شده چه تعهد، الزام خود را وجدان عمومی بگیرد و چه از قانون.

اما قانون، تعهداتی را می‌تواند حمایت کند که قابل الزام باشد و فقهای عظام نیز تعهد را شامل عقود ایقاعات و تکالیف دینی دانسته‌اند «ان العهد عبارة عن الجعل و القراراً مطلقاً سواء كان جعلاً قراراً معاملياً ام لا و سواء كان قراراً وجعلاً قلبياً ام لا»^۲

۱- جواد، افتخاری، حقوق مدنی ۳ (کلیات عقود و تعهدات)، تهران: میزان ۱۳۸۲، ج. اول، ص ۱۶ و ۱۷

۲- محمدجعفر، جعفری، لنگرودی، دایره المعارف حقوق مدنی و تجارت، ص ۹۰۷

تعهد به معنای خاص

در این معنا، جنبه حقوقی تعهد مدنظر است و الزام موجود تعهد به وسیله اجبار کننده قانونی اعمال می گردد. و این گونه تعهدات می باشند که قدرت حاکم به لحاظ رعایت آنها، به پشتیبانی برخاسته، متعهد را اجبار و متعهدله را منتفع از مفاد آن می سازد. در این زمینه رابطه ای که میان دو طرف تعهد ایجاد می گردد باید توسط قانون و قوای عالی دولتی ترسیم شود تا اجرای تعهد امکان پذیر باشد.

آنچه به عنوان «تعهد» یا حقوق تعهدات در مباحث حقوقی مورد بررسی است عنوان خاص از تعهد می باشد. زیرا تعریف عام آن با توجه به عدم ضمانت اجرایی نمی تواند موضوع علم حقوق که متکفل ترسیم حدود و مسئولیت و وظایف اعضای اجتماع می باشد قرار می گیرد.^۱

تعریف عهد

عهد در لغت : بمعنی وصیت (یعنی توصیه) و امر مؤثق و استوار و سوگند و فرمان مکتبوت به ولات (که متضمن انتصاب آنان به سمت معین و مقداری از دستورات اخلاقی و قانون کلی از قبیل رعایت قوانین شرع و اجراء عدل و انصاف است)^۲

عهد در فقه : تعهدی است از طرف بنده در مقابل خدا به صیغه معین مانند (عاهدت الله افعال

کذا) یا (علی عهدالله آن افعال کذا)^۳

۱- محمد جعفر، جعفری لنگرودی. ترمینولوژی حقوق، ص ۱۶۶

۲- حسن صفایی، حقوق مدنی، تعهدات و قراردادهای، نشر مؤسسه عالی حسابداری تهران، چاپ میهن سال ۱۳۵۱، ج ۲، ص ۶

۳- محمد جعفر، جعفری لنگرودی. همان منبع، ص ۴۸۰

عهد در اصلاح فقه و حقوق نیز، گاهی مترادف عقد و تعهد استعمال شده است. چنانکه گفته اند: «العقد

العهد». در پاره‌ای موارد نیز به معنی نذر و تعهد بنده در مقابل خداوند به کار رفته است^۱

مرحوم مقدس اردبیلی در زبده البیان فی احکام القرآن عقود را به عهود تفسیر کرده و عهد یعنی چیزی که انسان به عهده می‌گیرد و ملتزم به آن می‌شود، ایشان فرموده که عهد و عقد هر دو به یک معنی هستند منتهی عقد تأکید بیشتری را می‌رساند پس عهد بر عقود صدق می‌کند مثل بیع که در آن بایع تصمیم می‌گیرد و پیمان می‌بندد که اضافه خودش با مبیع را قطع کند و آن را به مشتری منتقل کند و از آن طرف مشتری نیز متعهد می‌شود که اضافه اش با ثمن را قطع کند و آن را به بایع منتقل کند خلاصه وقتی این دو عهد و التزام به همدیگر پیوند می‌خورند عقد حاصل می‌شود پس، عقد یک عهد مؤکد بین دو نفر می‌باشد که تأکید در آن به ترتیبی که ذکر شد بوجود آمده است.^۲

حضرت امام (ره) به این تفسیر اشکال کرده است و فرموده عهد و عقد باهم فرق دارند عهد چیزی است که انسان در ذمه خودش قرار می‌دهد و به آن ملتزم می‌شود مثل نذر و عهد و یمین اما عقد لغتاً به معنای گره زدن دو رشته به همدیگر می‌باشد بنابراین، نمی‌توانیم بگویم (کل عهد عقد و کل عقد عهد) و در قرآن کریم نیز عقد در همین معنای لغوی استعمال شده مثل این آیه «من شر النفاثات فی العقد» نفاثات زنهایی بودند که ورد و جادو می‌خوانند و بعد نخ می‌زدند. بنابراین، عهد و عقد لغتاً با هم فرق دارند البته ممکن است گاهی مصداقاً با هم در یک جا جمع شوند ولی در معنای مفهومی دارای دو معنای متغایر می‌باشند.^۳

۱- محمد جعفر، جعفری لنگرودی، منبع پیشین، ص ۴۸۰

۲- احمد بن محمد، اردبیلی. زبده البیان فی احکام القرآن، نشر: المكتبة الجعفریه لاحیاء الآثار الجعفریه، ص ۵

۳- احمد سیاح، فرهنگ بزرگ جامع نوین المنجد (عربی به فارسی)، تهران: انتشارات اسلام چاپ هشتم ۱۳۸۱، ج دوم، ص ۱۳۷۴